

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye a következő témában: „Géntechnológiával módosított kultúrnövények, valamint hagyományos és biotermesztésű kultúrnövények együttélése”

(2005/C 157/29)

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2004. január 29.-i döntése szerint működési szabályzatának 29. cikk. (2) bekezdése alapján saját kezdeményezésű véleményt készít a következő témában: „Géntechnológiával módosított kultúrnövények, valamint hagyományos és biotermesztésű kultúrnövények együttélése”.

A munka előkészítésével megbízott „Mezőgazdaság, vidékfejlesztés és környezetvédelem” szekció véleményét 2004. szeptember 21-én fogadta el. Előadó: J. VOSS.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2004. december 15–16-án tartott, 413. plenáris ülésén (a december 16-i ülésen) a következő véleményt 47 igen szavazattal, 13 szavazat ellenében, 4 tartózkodás mellett elfogadta.

1. Bevezető

1.1 Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság szükségesnek tartja hosszú távú, jogilag biztosított, gyakorlatban alkalmazható szabályok kidolgozását és lefektetését a géntechnológiával módosított növények (továbbiakban: GMO) és a hagyományos, valamint biotermesztésű kultúrnövények együttélése vonatkozásán, beleértve a természetvédelmet, a teljes élelmiszeripart, mezőgazdaságot, halászatot és erdőgazdálkodást valamint a gyógyszeripari és nem élelmiszeripari termelést.

1.2 Mivel az Európai Bizottság egyrészt az együttélés lényeges kérdéseit a nemzeti szabályozások hatáskörébe kívánja adni, másrészt az együttélés jövőbeni kialakításának központi kérdését a GMO-nak a genetikailag nem megváltoztatott vetőmagba való véletlen vagy technikailag elkerülhetetlen bekerülésében látja – amit véleménye szerint az RL 2001/18 szerinti komitológiai eljárás keretében, valamint a vetőmag-forgalmazási irányelvek szerint kell meghatározni -, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság ezekkel a kérdésekkel nem foglalkozik. Ebből következően érdemes az e tárgyban folytatott vitát egy állásfoglalás útján megközelíteni annak érdekében, hogy így különösképpen a gazdasági és szociális kérdések ebben az összefüggésben megfelelő formában kerüljenek megvilágításra a Tanáccsal, az Európai Bizottsággal és a Parlamenttel szembeni állásfoglaláshoz.

1.3 A jelen állásfoglalásnak az együttélés legfontosabb tartalmi aspektusait kell megvilágítani, valamint javaslatokat kell tennie arra a kérdésre, hogy ezen aspektusok közül az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság szerint melyek az európai és melyek a nemzeti jogalkotás hatáskörében szabályozandók, és az érintett gazdasági vállalatok, különösképpen a mezőgazdaság terén működők, milyen gyakorlati előírásokat és útmutatásokat igényelnek.

1.4 Mivel az Európai Bizottság, mely az 1998 óta érvényben levő moratóriumot a GMO élelmiszerként történő forgalmazásnak engedélyezésére vonatkozóan az idén májusban lezárta,

és ezután a GMO termesztéséről is dönteni szándékozik⁽¹⁾, az együttélés feltételeinek gyakorlati kialakítása nagy fontossággal bír.

2. Általános megjegyzések és fogalom-meghatározások

2.1 A genetikailag megváltoztatott szervezetek (GMO)

- a növényi és mikrobiológiai termesztés és állattenyésztés céljára,
- kutatási célokra,
- élelmiszerként- és takarmányként,
- alapanyagként egyéb felhasználási területeken, beleértve a gyógyszergyártást,
- a természet befolyásolása céljából (pl. káros anyagok felszámolása céljára) és
- segédanyagként a mezőgazdaságban és erdőgazdálkodásban (pl. a kórokozók és gyomnövények irtásához)

történő forgalmazásának engedélyezése alapján felmerül a gyakorlati előírások lefektetésének szükségessége az ilyen jellegű engedélyezések, valamint a termékeknek az élelmiszer- és takarmány anyagokban illetve a természetben történő kezelése terén.

2.2 Korábban európai szinten jogi szabályozásra kerültek már:

- Kockázatelemzés és kockázatkezelés⁽²⁾,

⁽¹⁾ Jelentés a géntechnológiával módosított szervezetekkel és hasonló témákkal kapcsolatos orientációs vitáról
http://europa.eu.int/rapid/start/cgi/guesten.ksh?p_action.gettxt=gt&doc=IP/04/118|0|RAPID&lg=EN
 GMO-engedélyezések az EU-jog szerint – A jelenlegi helyzet.
http://zs-l.de/saveourseeds/downloads/com_stand_gvo_28_01_04.pdf
 Kérdések és válaszok a GMO-szabályozással kapcsolatban az EU-ban.
http://zs-l.de/saveourseeds/downloads/com_fragen_antworten_28_01_04.pdf

⁽²⁾ 2001/18/EGK irányelv (2001. március 12.) a géntechnológiával módosított szervezetek szándékos környezetbe juttatásáról. HL L 106., 2001.04.17., 1. o.

- Engedélyezés,
- Élelmiszer és takarmány anyagok jelölésére vonatkozó előírások ⁽¹⁾,
- Eredet-ellenőrizhetőség ⁽²⁾ és
- Az Európai Közösség határait átlépő szállítás (a bio-biztonságról szóló Nemzetközi Cartagenai Protokoll által életbe léptetve) ⁽³⁾.

2.3 Európai szinten nem szabályozottak eddig:

- A jelölési előírások vetőmagárura és más újratermesztési alapanyagokra; ehhez az Európai Bizottság jelenleg dolgoz ki egy javaslatot ⁽⁴⁾ és
- a GMO növények alkalmazásából következő gazdasági, szociális és kulturális következmények gyakorlati kezelése ⁽⁵⁾; ezzel jelenleg a tagállamok kormányai és parlamentjei foglalkoznak a 2001/18-as irányelv alkalmazásán valamint a nemzeti jogalkotásuk kialakításán keresztül, különös tekintettel a természetével kapcsolatos előírásokra és a kapcsolódó polgári jogi szavatosságra.

2.4 Az EU eddigi jogalkotása leszögezi, hogy a GMO-k különleges kockázatelemzést és -értékelést, kockázatkezelést, valamint megfelelő jelölést és nyomon követhetőséget igényelnek. Az EU abból indul ki, hogy a GMO-k felhasználásáról való aktív illetve passzív lemondásnak lehetségesnek kell lennie, és kötelezően előírja a GMO-król való teljes lemondást a bio-mezőgazdaságban és -élelmiszeriparban (néhány állatorvosi termék kivételével). Ugyanígy lehetőséget lát arra a jövőben, hogy a GMO-k alkalmazásának engedélyezését egyes területeken bizonyos kapcsolódó anyagok egyedi vizsgálatához kössék, vagy teljes mértékben elutasítsák.

⁽¹⁾ Az Európai Parlament és a Tanács 1829/2003/EK rendelete (2003. szeptember 22.) a géntechnológiával módosított élelmiszerekről és takarmányokról.
HL L 268., 2003.10.18., 1. o.

⁽²⁾ Az Európai Parlament és a Tanács 1830/2003/EK rendelete (2003. szeptember 22.) a géntechnológiával módosított szervezetek nyomon követhetőségéről és jelöléséről.
HL L 268., 2003.10.18., 24. o.

A Bizottság 65/2004/EK rendelete (2004. január 14.) egyedi azonosítók kialakításának és kijelölésének rendszeréről a géntechnológiával módosított szervezetek számára.
HL L 10., 2004.1.16., 5. o.

⁽³⁾ 1946/2003 EK rendelet, melyet az Európai Parlament és a Tanács hozott 2003. július 15.-én a GMO növények határon túli forgalmazása tárgyában.
HL L 287., 2003.11.5., 1. o.

⁽⁴⁾ Európai Bizottság, 2003. szeptember, Kérdések és válaszok a vetőmagban jelenlévő GMO-val kapcsolatban
http://europa.eu.int/rapid/start/cgi/guesten.ksh?p_action.getfile=gf&doc=MEMO/03/186|0|RAPID&lg=DE&type=PDF

⁽⁵⁾ FISCHLER, 2003. június, Jelentés a Bizottság számára a géntechnológiával módosított, hagyományos és bio-növények együttéléséről (pdf).
http://zs-l.de/saveourseeds/downloads/Communication_Fischer_02_2003.pdf

2.5 A GMO esetében olyan élőlényekről van szó, melyek természetes körülmények között szaporodni és terjeszkedni képesek. Azok a biológia rendszerek, melyek alkotórészeként bevezetésre kerülnek és melyekből nem távolíthatók el minden következmény nélkül, nem zárhatók el hermetikusan és nem is ellenőrizhetők vagy irányíthatók ugyanolyan módon, ahogy zárt tudományos, ipari vagy egyéb mesterséges körülmények között az lehetséges. A bioszféra egy világszintű, nyitott hálózati rendszer, melynek törvényszerűségei és viselkedése csak korlátozottan ismert és irányítható.

2.6 Ezen okokból kifolyólag rögzítette mérceként az európai törvényalkotó a GMO növények kezelésével kapcsolatban a gondosság elvét, valamint az eseti értékelést és szabályzást. Ezzel egyidejűleg kiemelt jelentőséget tulajdonított az átláthatóságnak és a választási szabadságnak a GMO növények alkalmazása terén.

2.7 Mindennek háttere az, hogy az Európai Közösség polgárainak többsége elutasítja, de legalábbis szkeptikus a GMO növényeknek a mezőgazdaságban, az erdőgazdaságban valamint az élelmiszeriparban és a takarmánygyártásban történő bevezetésével szemben.

2.8 A géntechnológiával módosított és nem módosított szervezetekkel történő mezőgazdasági művelési formák együttélése ezért a következőket érinti:

- mezőgazdaság és erdőgazdálkodás, halászat beleértve a földtulajdon kezelését,
- a teljes élelmiszeripar (feldolgozóipar, kereskedelem, gasztronómia),
- a regionális és kommunális területgazdálkodás és gazdasági fejlődés
- fogyasztóvédelem és
- természetvédelem

a mindenkor adott területi és idő keretek között.

2.9 Az Európai Bizottság a jogilag nem kötelező állásfoglalásaiban az együttélést eddig a különféle mezőgazdasági formák párhuzamos egymás mellett létezésének pusztán gazdasági vonatkozásaira redukálta. Azt javasolja, hogy ezen aspektusok szabályozását lényegében az egyes tagországok számára kell átengedni. Ezt a megközelítést minden esetre vitatják a Miniszterek Tanácsában és az Európai Parlament is kritizálja ⁽⁶⁾.

⁽⁶⁾ Az Európai Parlament döntése a géntechnológiával módosított kultúrnövények és a hagyományos ill. öko-kultúrnövények együttélésével kapcsolatosan (2003/2098 (INI)).
HL C 91E., 2004.04.15., 680. o.

3. Az együttélés lényeges aspektusai (Tagozódás)

3.1 A tudományos ismeretek állása

3.1.1 Az együttélés szabályozásának előfeltétele a megfelelő tudományos háttér a különböző növényfajoktól származó GMO területi és időbeni elterjedésének és kereszteződésének felméréséhez (valamint szükség esetén mikroorganizmusok és állatok szaporodására vonatkozóan) valamint a megbízható, gyakorlati tapasztalatok és felmérések a termelés, raktározás, szállítás és feldolgozás során lehetséges terjedési módokra vonatkozóan.

3.1.2 Az Európai Bizottság ehhez különböző szakvéleményeket és állásfoglalásokat szerzett be ⁽¹⁾, melyek egyelőre még nem adnak koherens képet, így további tanulmányok készítésére adtak megbízást. Az együttéléstről 2003. novemberében ⁽²⁾ tartott első tudományos konferencián az összegyűlt tudósok megállapították, hogy jelentős igény áll fenn a kutatás iránt és csak kevesen gondolták úgy, hogy az együttélés lehetőségeire vonatkozóan negatív megállapításokat tehetnének. Az EU Tudományos Tanácsának 2001-es állásfoglalása ⁽³⁾ jelentős bizonytalanságokra utal, és az Európai Bizottság által az élelmiszeripar, a takarmány- valamint vetőmagtermelés területén javasolt határértékek ügyében nem foglalt egyértelműen állást.

3.1.3 A géntechnológiával módosított növények kereszteződési jellemzőivel, terjedésével és túlélőképességével kapcsolatos jelenlegi ismeretek alapján nem készíthető megbízható prognózis az együttélés lehetőségeivel kapcsolatban.

3.1.4 Ez különösen érvényes a hosszú távú prognózisokra valamint a különböző ökológiai rendszerektől függő körülményekre és természetési feltételekre.

3.1.5 Az egyes GMO növények együttélési képességeinek elemzését növényfajtként kell elvégezni a helyi feltételek és adott természetesi rendszerek figyelembevételével. E tekintetben a természetesi módszerek ehhez kapcsolódó változásait is figyelembe kell venni (pl. teljes herbicidek alkalmazása megfelelő ellenállóképesség kifejlesztése által).

3.1.6 A prognózis és ellenőrzés szempontjából különös nehézségek adódhatnak az olyan növényfajta esetében, melyek a természetben előforduló, nem természetett rokonaikkal genetikailag keveredni képesek. A repce, mely genetikailag Európából származik, számos közvetlen és közvetett keresztezési partnerrel rendelkezik, különböző vadon élő és kultúrnövények

formájában: káposzta, réparepce, mustár (rukola), repcsényreték, fali kányaszászsa, nyurgaszál, vadrepce, fekete mustár, vadkáposzta és mezei mustár. Hasonló a helyzet például a repafélék esetében.

3.2 Kockázatkezelés, a természetés figyelése és regisztrációja

3.2.1 A GMO növények azonosítása és jelölése anyagi előfeltétele a 2001/18 irányelv által a GMO természetéséhez kapcsolódóan előírt regisztráció és ellenőrzés elvégzésének. Ezen felül előfeltétele bizonyos GMO növények forgalomból történő kivonásának, amennyiben ez újabb tudományos felismerések vagy az engedélyezés időbeni lejárta miatt szükségessé válik. A reprodukcióra képes GMO jelölése mind a hatékony kockázatkezelés, mind pedig egy esetleges vészhelyzet kezelésének esetében döntő fontosságú. Ezért nem csak azt a kérdést veheti fel, hogy az élelmiszeriparban vagy a takarmány-előállításban a határértékek túllépése miatt kötelező jelölés bevezetését eredményezi-e; egy engedélyezés elmaradásakor az előírt határértékek a fogyasztók információjára vonatkozóan automatikusan elmaradnak.

3.2.2 A GMO növényekből fakadó kockázatok értékelését a 2001/18 irányelv és a Közösség hasonló tárgyú előírásai, valamint egyéb rendelkezései szerint kell elvégezni és ez egyben az engedélyezés előfeltétele is. A természetés gyakorlati bevezetése terén minden esetre döntő fontossággal bír az, hogy az irányelvnek megfelelően hatékony intézkedéseket hoztak-e a természetés behatárolására illetve hatásainak lekorlátozására és figyelésére valamint az, hogy egy engedély visszavonható-e vagy sem. Ennyiben az együttélés kérdése nem korlátozható a természetés gazdasági aspektusaira, hanem alapvető eleme a jogilag előírt kockázatkezelésnek és elővigyázatosságnak.

3.3 Eredet nyomonkövethetősége és ellenőrzés az élelmiszer- és takarmányláncban próbavételen, teszteken és dokumentáción keresztül

3.3.1 A GMO növények azonosítását és jelölését a teljes élelmiszerláncban a GMO növények jelölésére és nyomonkövethetőségére vonatkozó irányelv (az élelmiszeripari jog alapelvei és követelményei foglalják magukban) ⁽⁴⁾. Ezek a GMO növényeknek a végtermékben történő azonosíthatóságából indulnak ki, mivel most az olyan termékekre is vonatkozik a jelölési kötelezettség, melyek végtermékében a GMO növényekre utaló nyomok már nem mutathatók ki.

⁽⁴⁾ 178/2002 sz. EK rendelet melyet az Európai Parlament és a Tanács hozott 2002. január 28.-án az élelmiszerekkel kapcsolatos jogok általános alapelveinek és követelményeinek meghatározása, az élelmiszerbiztonság európai hatóságának felállítására és az élelmiszerbiztonsági eljárások meghatározása tárgyában.

⁽¹⁾ Közös Kutató Központ, 2002, Forgatókönyv a géntechnológiával módosított, hagyományos és organikus termények együtteslétezéséről az európai mezőgazdaságban.

http://www.jrc.cec.eu.int/download/gmcrops_coexistence.pdf
Kerek-asztal beszélgetés a GM (géntechnológiával módosított) és nem GM termények együttéléséhez kapcsolódó kutatási eredményekről.

http://europa.eu.int/comm/research/biosociety/news_events/news_programme_en.htm

⁽²⁾ Első Európai Konferencia A Géntechnológiával módosított Termények együttéléseiről a Hagyományos és Organikus Terményekkel 2003. november 13-14.
<http://www.agrsci.dk/gmcc-03/>

⁽³⁾ A Tudományos Bizottság Véleménye a Növényekről, a GM magok jelenlétének előnyeire vonatkozóan a hagyományos magokban.
http://europa.eu.int/comm/food/fs/sc/scp/out93_gmo_en.pdf

3.3.2 A GMO azonosításához szükséges információk egy központi nyilvántartásban kerülnek összegyűjtésre és nyilvánosságra ⁽¹⁾.

3.3.3 Az EU közös kutatóintézete jelenleg az ilyen összefüggésben szükségessé váló próbavétel és teszteljárás szabványosításán és érvényesítésén dolgozik.

3.3.4 Bizonyos DNS-ek vagy egy GMO adott proteinjának jelenléte a jelenlegi elemzési módszerekkel a teljes vizsgált mintában 0,001 és 0,05 % közötti mennyiségben mutatható ki. A GMO jelenlétére vonatkozó nem specifikus, minőségi tesztek költsége jelenleg 100 és 150 € között van elemzésenként. A specifikus és mennyiség tesztek költségei 250 és 500 € között vannak elemzésenként.

3.3.5 A bizonyítási eljárások valamint a lefolytatásukhoz szükséges technikai kapacitás mindenre kiterjedő rendelkezésre állása és megbízhatósága tekintetében az Európai Közösségen belül egyelőre igen jelentős különbségek vannak. A Közösségen belül csak kevés tagállamban állnak rendelkezésre kellő mértékben, némelyikben pedig egyáltalán nem.

3.3.6 Jelenleg különösen a GMO növények rendelkezésre állásával kapcsolatos mennyiségi és specifikus elemzések is igen nagy nehézséget jelentenek a gyakorlatban, különösen ott, ahol a gyártó vállalatok részéről nincs megfelelő bizonyítás eljárás, vagy nem állítanak rendelkezésre elegendő referenciaanyagot. Ez különösen az olyan GMO növényekre vonatkozik, melyeket a Közösségen belül nem engedélyeztek, de megtalálhatóságuk a vetőmagban és a nyersanyagokban mégsem zárható ki.

3.4 Megfelelő szakszerűség a mezőgazdaságban

3.4.1 A megfelelő szakszerűséget az élelmiszergyártás teljes láncolatán keresztül biztosítani kell:

- a kutatás és fejlesztés terén, különösen a GMO növények tudományos célokra történő engedélyezése (2001/18 B rész),
- vetőmagfejlesztés terén, különös tekintettel a genetikai kiinduló anyag sajátosságaira és az alapvetőmag különböző fokozataira,
- a növény fenntartó szaporító és termesztési folyamata,

⁽¹⁾ A Bizottság 2004. február 23-i döntése az Európai Parlament és a Tanács 2001/18/EK irányelvében szereplő, GMO genetikai változásaira vonatkozó információszerezéssel kapcsolatos jegyzékek alkalmazási módjának szabályozásáról (nyilvánosságra hozva K(2004) 540 (2004/204/EG ügyiratszám alatt)
HL L 65., 2004.03.03., 20. o.

- a vetőmag termesztése, előkészítése, kezelése és csomagolása,
- a növényi termékek termesztése, feldolgozása, aratása és szállítása,
- a termékből a további termesztéshez szükséges vetőmag kiválogatása és előkészítése,
- a mezőgazdasági nyersanyagok és termékek vásárlása, előkészítése, tárolása és szállítása,
- az élelmiszer- és takarmány-feldolgozás valamint
- a késztermékek csomagolása, forgalmazása és jelölése során.

3.4.2 A legtöbb területen a szakszerűség már megfelelően szabályozva van. A GMO növények kezelésével kapcsolatos specifikus meghatározások kiegészítése alapvető előfeltétele a GMO növények kockázatkezelésével, eredet meghatározásával és jelölésével kapcsolatos jogilag rögzített előírások gyakorlati alkalmazásának. A legnagyobb szükséglet ezzel kapcsolatban a vetőmagtermelés és a mezőgazdasági termelés területén tapasztalható, de a mezőgazdasági termékek vásárlása, raktározása és szállítása terén is.

3.4.3 A megfelelően szakszerű gyakorlat sikere, de követelményei is attól függenek, hogy milyen szinten tartották be a megfelelő szakszerűség elvét a termelés korábbi lépései során.

3.4.4 A GMO növények nem kívánt kereszteződésének és egyéb módon történő terjedésének a termesztési területeken és a természetben valamint a géntechnológiával módosított és genetikailag nem módosított termés keveredésének elkerülése (az adott kultúra és a regionális feltételek figyelembevételével) érdekében különböző lépéseket kell tenni. A Bizottság ezeket az együttélés termesztés irányelveiben ⁽²⁾ részben már megnevezte és a tagállamokat felkérte, hogy megfelelő előírásokat dolgozzon ki. Ezek a géntechnológiával módosított termékeket termesztő mezőgazdasági termelőkre ugyanúgy vonatkoznak, mint azokra, akik ezek megjelenését a termékekben kerülni szeretnék. Ezen felül mezőgazdasági üzemek és kereskedelmi társaságokat is érintenek, beleértve a raktározást és szállítást, valamint a mezőgazdaság terén illetékes hatóságokat és a mezőgazdaságban és természetvédelemben működő szervezeteket.

⁽²⁾ A Bizottság 2003. július 23-i ajánlása az egyes államok stratégiáinak és megfelelő eljárásainak kidolgozására vonatkozó irányelvekkel a géntechnológiával módosított, hagyományos és biokultúrák együttélésének tárgyában (nyilvánosságra hozva K(2003) 2624 ügyiratszám alatt)
HL L 189., 2003.07.29., 36. o.

3.5 A vetőmag minősége, ellenőrzése és jelölése

3.5.1 A vetőmag a termelési lánc legelején áll. Fajtától függően negyvenszeres és ezerszeres közötti tényezővel szaporodik és részben hosszabb időn át is képes a talajban fennmaradni. A GMO növények a vetőmagban az idegen beporzás során a szomszédos kultúrnövényeket – és amennyiben a közelben ilyenek élnek –, a vadon termő rokonaikat is megtermékenyítik. A vetőmag és a virágpor emellett nagy távolságokon át is széthordódhat. E térbeli és időbeli dimenziók miatt a GMO növények jelenléte a vetőmagban a tudósok széleskörű egyetértése alapján döntő szerepet játszik az együttélés kérdésében.

3.5.2 A 2001/18-as irányelv értelmében egyes termékcsoporthoz határértékeket kell meghatározni, melyek alatt a GMO növények jelenlétét bizonyos körülmények között nem szükséges jelölni. Az élelmiszer és takarmányanyagok számára a géntechnológiával módosított élelmiszerekre és takarmányanyagokra ⁽¹⁾ valamint az eredetmegállapíthatóságra ⁽²⁾ vonatkozóan 0,9 %-os határértéket határoztak meg.

3.5.3 Az Európai Bizottság azt javasolta, hogy a növényi és vetőmagtermékek irányelvei keretében is határozzanak meg jelölési határértékeket a GMO növényekre vonatkozóan, melyeknek 0,3 és 0,7 százalék között kell lenniük. Jogi szempontok alapján az Európai Bizottság ezt a javaslatot 2003 októberében visszavonta, és javaslatot dolgozott ki. Ez már csak a repce- és a kukorica-vetőmag esetében állapított meg határértékeket, 0,3 % mértékben. Az Európai Bizottság azonban ezt a javaslatot is visszavonta 2004 szeptemberében. Most további hatásvizsgálatokat tervez, hogy a döntést szilárd tudományos alapra tudja helyezni, és különösen, hogy a gazdasági kihatásokat pontosabban tudja megítélni. Annyi biztos, hogy a géntechnológiával nem módosított vetőmagokkal szemben támasztott tisztasági követelmények rögzítése döntő hatással bír arra nézve, hogy egyes növényfajtáknál és termelési formáknál egyáltalán lehetséges lesz-e az együttélés, és adott esetben ennek milyen költségonatkozásai lesznek.

3.5.4 Arról a kérdéstről, hogy, milyen magas legyen a határérték – és egyáltalán legyen-e ilyen meghatározva – a vetőmagba véletlenszerűen és elkerülhetetlenül bekerült GMO növényekre vonatkozóan, a tagállamok kormányai szintjén és az érintett szervezetek és vállalatok szintjén különböző elképzelések uralkodnak.

3.5.5 A vetőmag jelölésénél nem a végfelhasználó számára nyújtott információról van szó a választási szabadság érdekében, ahogy az élelmiszerek vagy a takarmány esetében. Sokkal inkább az azoknak nyújtott lényeges információról van szó, akik a GMO növényeket a törvényi előírásoknak megfelelően a környezetbe juttatják valamint a hatóságok számára, akik a környezetbe történő kibocsátásról szóló irányelv átültetéséért felelősek. Az egyes vetőmagfajtákban a GMO növények

jelenlétével kapcsolatos információ hiánya a jogilag előírt regisztrációjukat, ellenőrzésüket (forgalmazásukat követő ellenőrzésüket) és utólagos betiltás esetén a visszagyűjtésüket gyakorlatilag lehetetlenné teszi.

3.5.6 Ha például egy GMO-ról utólag kiderülne, hogy allergén hatása van, vagy a tulajdonságainak vadon élő rokonaira való átörökítésével azokat előnyösebb helyzetbe hozza a túlélés terén, ezzel az ökológiai egyensúly nem kívánatos eltolódásait okozva, úgy az adott GMO-t be kellene tiltani, és ki kellene vonni a forgalomból. Erre a célra az Európai Bizottság által javasolt területen a határértékek bevezetése teljesen elfogadhatatlan. Ugyanis ha abból kellene kiindulni, hogy az adott növényfajta összes vetőmagja legfeljebb fél százalékban ezzel a GMO-val fertőzött, és az adott növényfajta teljes termésére kiterjedően visszagyűjtési és szükségintézkedéseket kellene fogantatni.

3.5.7 Egy egyesült államokbeli visszahívási akció gyakorlati tapasztalatai jól szemléltetik úgy a nehézségeket, mint a lehetséges költségeket. Miután a US EPA, az Egyesült Államok környezetvédelmi hatósága a lehetséges allergén hatás miatt 2000-ben betiltotta a „Starlink” nevű géntechnológiával módosított kukoricafajta használatát, a teljes termelési láncban kerekén 1 milliárd USD mértékű költség keletkezett. A szennyezett vetőmagot nagystílusú felvásárlási akció keretében kivonták a forgalomból. A szennyezést ennek ellenére a mai napig nem sikerült teljesen kiküszöbölni. 2003-ban az Egyesült Államokban még a vizsgált tételek 1 %-ában kimutatták a „Starlink” nyomait.

3.5.8 Ezen felül a GMO növények jelenléte a genetikailag nem módosított szervezetekben alapvetően befolyásolhatja a mezőgazdaságban a raktározás és feldolgozás területén felmerülő költségeket. Amennyiben a törvényileg jóváhagyott szennyeződések alapján a genetikailag nem módosított összes terméket mégis rutinvizsgálatnak kellene alávetni GMO-val való szennyezettségük tekintetében annak biztosítására, hogy az élelmiszerekre és takarmányra vonatkozó, törvényileg megengedett 0,9 %-os határt ill. annak megfelelően alacsony szennyeződési mértéket az alapanyagokban ne lépik túl, igen komoly költségek adódhatnak a tesztekkel és ellenőrzésekkel.

3.5.9 A hagyományos és bio-vetőmag GMO-val való szennyeződésében fontos szerepet játszik majd az élelmiszerek és takarmányanyagok jelölési határérték túllépéseiből adódó anyagi károkozók meghatározása, valamint az ebből levezetett alacsonyabb határértékek terén, melyeket a kereskedelmi és feldolgozóipari cégek követelnek majd meg. Természetesen az esetleges károkozók először is bizonyítékot követelnek majd arra, hogy ezek a károk legalábbis részben nem a vetőmag sajátságaira vezethetők vissza és nem a GMO termőterületen történő átadása során jöttek létre.

⁽¹⁾ 1829/2003 sz. EK rendelet, melyet az Európai Parlament és a Tanács hozott 2003. szeptember 22-én a genetikailag megváltoztatott élelmiszerekről és takarmányokról.
HL L 268., 2003.10.18., 1. o.

⁽²⁾ 1830/2003 sz. EK rendelet, melyet az Európai Parlament és a Tanács hozott 2003. szeptember 22-én a GMO növények eredetmegállapítása és jelölése terén.
HL L 268., 2003.10.18., 24. o.

3.5.10 Végül a GMO jelenléte a hagyományos és biovető-magban negatívan hat a mezőgazdák lehetőségire a saját vetőmagról történő utótermesztésre és utónevelésre. A vetőmag eredeti szennyeződése a következő generációkban felsokasodhat, különösen természetesen akkor, ha a szomszédos területekről is további szennyeződés jön még hozzá. Ez nem csak jelentős anyagi veszteségeket okozhat az érintett mezőgazdáknál, hanem a vetőmagfajták sokféleségét és helyi jellegzeteségeit is befolyásolhatja.

3.6 Termékekre és a környezetre vonatkozó szavatosság

3.6.1 A hibás termékek szavatosságára vonatkozó (85/374/EGK) irányelv szerint a GMO növények előállítói és forgalmazói a hibás termékekért szavatosságot vállalnak a saját hibájukból vagy gondatlanságból elkövetett egészségben, életben és tulajdonban okozott károkért⁽¹⁾. Ez a szavatosság azonban csak azon végtermékekre vonatkozik, melyek magánjellegű használatra és felhasználásra készültek és ezért sem a vetőmagra sem azokra a pénzügyi károkra nem terjed ki, melyek a termés valamint az abból készült termékek értékcsökkenéséből erednek.

3.6.2 A termékekre vonatkozó szavatosság ilyen jellegű közösségi és kimerítő korlátozása megnehezíti a nemzeti szabályozásokat egy GMO forgalmazó konkrét szavatossága terén a polgári jogi károkra vonatkozóan is és a teljes polgári jogi jótállását a felhasználókra (mezőgazdák) mint a végtermék közvetlen előállítóira terheli.

3.6.3 „A géntechnológiával módosított szervezeteknek (GMO-knak) a környezetbe történő minden szándékos kibocsátása, valamint ezen szervezetek szállítása, illetve forgalmazása a 2001/18/EK irányelv meghatározása értelmében” a környezet iránti felelősségről szóló új 2004/35/EK irányelv hatálya alá tartozik, mely a tagállamokat („de nem az egyes polgárokat”) felhatalmazza arra, hogy a károkozókat a környezeti károk megszüntetésére és helyrehozatalára kötelezze, amennyiben azok szándékosan vagy gondatlanul jártak el, és az egyes tevékenységet folytatók működése és a kár között ok-okozati összefüggés fedezhető fel⁽²⁾. Ezt az irányelvet a tagállamoknak 2007. április 30-ig kell átültetniük. Az a tény, hogy egy GMO környezetbe történő kibocsátása engedélyezett a Közösség területén belül, általában kizárja a gondatlan vagy szándékos elkövetés tényállását, kivéve, ha az különleges kibocsátási megfigyelésekbe ütközött. A környezet iránti felelősségről szóló irányelvhez fűzött véleményében⁽³⁾ az EGSZB már követelte, hogy „a biológiai sokféleség meghatározásakor a GMO-k alkalmazásának rövid és hosszú távú hatásait is tekintetbe kell venni”.

⁽¹⁾ A Tanács 1985. július 25.-i irányelve a tagállamok jogi és közigazgatási előírásairól a hibás termékekre vonatkozó felelősségről (85/374/EGK)
http://europa.eu.int/eur-lex/de/consleg/main/1985/de_1985L0374_index.html

⁽²⁾ Az Európai Parlament és a Tanács 2004/35/EK irányelve (2004. április 21.) a környezet iránti felelősségről a környezeti károk elkerülése és helyreállítása érdekében, HL L 143., 2004.4.30., 56-75. o., lásd a 3. és 4. cikket valamint a III. mellékletet
http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=DE&numdoc=32004L0035&model=guicheti

⁽³⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye a következő témában: „Javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelve a környezet iránti felelősségről a környezeti károk elkerülése és a környezet helyreállítása tekintetében” COM(2002) 17 final – 2001/0021 (COD), CES 868/2002, HL C 241., 2002.10.7., 37-45. o.

3.7 Polgári jogi felelősség

3.7.1 A GMO nem kívánatos jelenléte termékekben, termelő egységekben és termőterületeken a mezőgazdák, feldolgozók és élelmiszer- valamint takarmány-kereskedők számára anyagi károkat okozhat, amennyiben az a genetikailag nem kezelt termékek előállítását és értékesítését megnehezíti, akadályozza vagy lehetetlenné teszi vagy különleges intézkedéseket tesz szükségessé az ellenőrzés és eltávolítás céljából. Ezenfelül az eredeti állapot helyreállításához szükséges intézkedéseket is indokoltta teheti olyan területeken, ahol a GMO szabad terjesztése nem megengedett és nem várható (pl. ökológiailag érzékeny területek), ami szintén költségeket von maga után.

3.7.2 A biztosítói gazdaság jelenleg kizárja egy ilyen polgári jogi igény biztosítás általi fedezhetőségének lehetőségét.

3.7.3 Az ilyen költségekre vonatkozó polgári jogi szavatosságot az Európai Bizottság elképzelése szerint a tagállamoknak kell szabályozniuk. Nyilvánvaló, hogy ez befolyásolni fogja a versenyhelyeztet a Közösségen belül. A különböző nemzeti szabályozások ezen a területen jelentősen veszélyeztetetik az egyenlő versenyhelyzet fenntartását a közös piacon, ezenfelül jogbizonytalanságot okozhatnak, ahol az okok és hatások a közösség belső határait átlépik.

3.7.4 Az olyan költségeikért egyénileg vállalt szavatosság, melyek a kárelhárításon kívül keletkeznek (tesztek, ellenőrzések és egyéb, GMO-val való kereszteződés és szennyeződés elkerülése érdekében tett lépések), jogilag aligha realizálható. A ténylegesen fellépő károk szabályozásával szemben ezeket a meglehetősen magas költségeket, melyek minden olyan régióban fellépnek majd, ahol GMO termesztés történik, nem lehet polgári jogi szavatossági előírások alapján fedezni. Az érintett mezőgazdákat, vállalatokat és hivatalokat a károkozó vállalatok és mezőgazdák által létrehozott alapokból lehetne kártalanítani.

3.8 Lakossági és üzemgazdasági költségek

3.8.1 A GMO nem kívánatos jelenlétének elkerülése és ellenőrzése érdekében hozott intézkedések a teljes élelmiszeripar és takarmánytermelés területén történő GMO növénytermesztés miatt válnak szükségessé. Ezenfelül következményei lehetnek a piaci helyzetre egyes területeken és bizonyos termelési formák valamint termékfajták vonatkozásában. (pl. regionális minőségi márkák és bio-mezőgazdasági termelés). A piaci résztvevők mellett a tagállamok és az Európai Közösség egyéb hatóságai is érintettek.

3.8.2 Az együttélés biztosításához szükséges ellenőrzési és elkerülési eljárások terén részben a mezőgazdasági, kisüzemi és ipari gyakorlat valamint a hagyományok mélyreható változtatásairól is van szó. A mindenkori gazdasági, szociális és kulturális következményeket, különösen a mezőgazdákra és kisüzemi élelmiszervállalatokra vonatkozóan eddig nem kutatták, és nem térképezték fel szisztematikusan. Ez azonban igen sürgősnek látszik annak érdekében, hogy ezek túlélési lehetőségeit és konkurenciáképességét, valamint a piaci és árstruktúrákat érintő nem kívánt hatásokat el lehessen kerülni.

3.8.3 A megfelelő és leghatékonyabb együttélési eljárások és előírások értékeléséhez átfogó képet kell alkotni a szükséges költségekről. Eddig azonban csak kevés és töredékes információ ill. felmérés áll rendelkezésre ⁽¹⁾.

3.8.4 Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság az együttélési szabályozása miatt az egyes termelési formák és régiók piaci résztvevőire valamint a nyilvánosságra háruló költségek átfogó áttekintését és értékelését az együttélés előretökintő és hatékony szabályozása elengedhetetlen feltételének tartja. Világosabb, kényszerítőbb és megbízhatóbb szabályozásokra van szükség arra vonatkozóan, hogy kinek kell ezeket a költségeket viselni, vagy pedig azok létrejöttét elkerülni.

3.8.5 Az Európai Bizottságnak az együttélésre vonatkozó irányelveiben szereplő következő sorokkal egyet kell értenünk: „Egy régióban belül egy új termelési forma bevezetési fázisában alapvetően a bevezetést végző piaci résztvevőknek (mezőgazdák) kell a felelősséget viselniük a génfolyam szükséges korlátozásához elengedhetetlen üzembiztonsági intézkedések bevezetéséért. A mezőgazdák számára lehetőséget kell biztosítani arra, hogy maguk válasszák meg az általuk előnyben részesített termelési formát anélkül, hogy eközben a szomszédos termelőket arra kényszerítsék, hogy a már korábban bevezetett termelési struktúráktól eltérjenek.”

3.8.6 A termelési költségeknek a szükséges együttélési szabályok miatt kialakult emelkedését nem szabad a fogyasztói árakra áthárítani. Ez ugyanis elsősorban a szociális szempontból gyengébb fogyasztók választási szabadságának korlátozásához vezetne. A géntechnika nélkül készült élelmiszerek mezőgazdasági és kisüzemi előállításait nem fenyegethetik költség- és áremelkedések és nem kényszeríthetők rétegtermelői helyzetbe.

4. Az EGSZB ajánlásai

4.1 Az együttélés alapelvei

4.1.1 Az együttélés szabályait a természetes és kultivált biológiai sokféleség, a költségek minimalizálása, a gazdasági és

szociális esélyek maximális növelése, a regionális sokrétűség támogatása és az egyéni gazdasági felelősség valamint az okozói elv alapján kell meghatározni, úgy, hogy hosszú távon hatékonyak, erőteljesek és gyakorlati alkalmazásra és hibák kezelésére megfelelőek legyenek.

4.1.2 A szükséges rendelkezéseket és a létrejövő költségeket azoknak a gazdasági szereplőknek kell viselniük, akik a GMO alkalmazása és forgalmazása által ezeket szükségessé tették. Azokat, akik GMO nélküli növényeket akarnak termelni és fogyasztani, a lehető legkevésbé terhelhetik, és tevékenységükkel nem okozhatják a termelési költségek és az árak növekedését. E költségek nem az adófizetők által viselendők.

4.1.3 A GMO nem kívánt felbukkanásának és elterjedésének elkerülésére hozott lépéseket alapvetően olyan szinten kell megtenni, melyen a legkevesebb költséggel járnak és optimális a hatásuk.

4.1.4 Ahol a GMO termesztés miatt géntechnológia-mentes termelésre már nincs lehetőség, vagy aránytalanul nehéz lenne, ott nem szabad engedélyezni.

4.2 A tudomány jelenlegi állása szerinti tudományos alapelvek kidolgozása és alkalmazása

4.2.1 Amíg tudományos alapelvek egyáltalán nem, vagy csak részben állnak rendelkezésre, az együttélés feltételeinek kidolgozásakor a gondosság elvét a céllal kell alkalmazni, hogy az olyan visszafordíthatatlan vagy csak nehezen visszafordítható változások elkerülhetőek legyenek, melyek következményei az együttélésre nem mérhetők fel megfelelő mértékben. Az ilyen jellegű gondosságnak ki kell terjednie az együttélés gazdasági, szociális és helyi kulturális aspektusaira is.

4.2.2 Az EGSZB az Európai Bizottságot felkéri egy koherens, interdiszciplinárisan tudományos és gyakorlati irányultságú kutatási program kidolgozására, mely az együttéléssel kapcsolatos ismereti hiányokat megszünteti.

4.2.3 A Növényekkel Foglalkozó Tudományos Bizottság állásfoglalása ⁽²⁾, melyre a Bizottság a vetőmagokra vonatkozó GMO határértékek vitája kapcsán hivatkozik, nem kielégítő. Nem arra a kérdésre válaszol, hogy milyen határértékekre van szükség a jelölésnél a 2001/18-as Irányelv előírásainak betartásához. Arra sem ad kielégítő választ, hogy a gyakorlatban a vetőmag mely szennyeződései milyen szennyeződést okoznak a termésben és a végtermékben. A Bizottságnak ezért az EFSA Tudományos Bizottsága felé ismét pontos kérdéseket kell feltennie.

⁽¹⁾ Mezőgazdasági Főigazgatóság „A géntechnológiával módosított termények gazdasági hatásai a mezőgazdasági – élelmiszeripari szektorra” (2000).
<http://europa.eu.int/comm/agriculture/publi/gmo/fullrep/index.htm>

⁽²⁾ Opinion of the Scientific Committee on Plants concerning the adventitious presence of GM seeds in conventional seeds.
http://europa.eu.int/comm/food/fs/sc/scp/out93_gmo_en.pdf

4.2.4 Ezenfelül a nemzeti és regionális síkon működő tudományos és gyakorlati vizsgálatokat az Élelmiszerjog Európai Hatóságának, az Európai Környezeti Ügynökségnek és a Közös Kutatási Központnak össze kell fognia és a tagállamok számára hozzáférhetővé kell tennie.

4.2.5 Az Európai Bizottság számára ajánlott, hogy Európa különböző régióival nagyobb léptékű gyakorlati együttélési kísérleteket különböző feltételek között lefolytasson. Eközben a genetikailag nem megváltoztatott, de más fajtáktól egyértelműen megkülönböztethető kukorica, repce, burgonya, répa és paradicsom fajták termesztésén keresztül a nem kívánt kereszteződés, a különféle biztonsági távolságok, a gépek tisztítása, a szállítás közbeni elkülönítés, a raktározás és feldolgozás, illetve egyéb együttéléshez kapcsolódó intézkedések a gyakorlatban minden érintett által kipróbálhatók és megvizsgálhatók.

4.3 A kockázatkezeléssel kapcsolatos legjobb rendelkezésre álló technológiák biztosítása és betartása

4.3.1 A jelölésnek és a megfelelő szakmai eljárásnak arra kell irányulnia, hogy a GMO terjedésének és kihatásainak lehető legpontosabban követését lehetővé tegye. Továbbá a GMO lehető legtökéletesebb kivonását kell lehetővé tennie a környezetből, a vetőmagból és a termékekből.

4.3.2 Semmi esetre sem szabad a jelölésekhez vagy a megfelelő gyakorlathoz szükséges meghatározások során határértékek előírásával a 2001/18-as irányelv és a 830/2003 és 1829/2003 rendelkezések előírásait és céljait akadályozni vagy lehetetlenné tenni.

4.3.3 Fentiek miatt alapvetően meg kell követelni, hogy a GMO termesztés, feldolgozás valamint import és export során a legjobb rendelkezésre álló technikák és gyakorlat kerüljön alkalmazásra.

4.3.4 Ebben az összefüggésben a természetvédelmet, az európai ökológiai rendszerek sokféleségét is figyelembe kell venni.

4.4 Az azonosításhoz és jelöléshez szükséges információ beszerzése és feldolgozása

4.4.1 A GMO azonosításával és jelölésével kapcsolatban a termelés különböző fázisaiban alapvető követelmény, hogy a termelési lánc kezdetén a lehető legprecízebb legyen a meghatározás, majd a lánc további lépéseibe a lehető legtökéletesebb formában kerüljön tovább.

4.4.2 Az információvesztést alapvetően meg kell akadályozni. A megszerzett információt az adott esetben meghatáro-

zott határértékektől függetlenül kell dokumentálni és továbbadni.

4.4.3 A teszteljárások és referenciaanyagok elkészítését, hitelesítését és a technika aktuális szintjén tartását illetve minden érdekelt fél számára a lehető legalacsonyabb költségen történő rendelkezésre állását azon vállalatoknak és szervezeteknek kell biztosítaniuk, melyek egy adott GMO-t (a Közösségen belül vagy kívül) forgalmazznak vagy tudományos kísérleti célokra rendelkezésre állítanak.

4.4.4 A mintavételi eljárásokat különösen a termelési lánc elején úgy kell kiválasztani, hogy viszonylag magas biztonsággal a lehető legtöbb információt nyújtsák. Ezért a technika megbízhatóan rendelkezésre állítható szintje felé kell orientálódniuk és nem a jelöléshez meghatározott határértékek felé.

4.5 A megfelelő szakmai eljárás kötelező, gyakorlatban kivitelezhető, ellenőrizhető és megbízható alapszabályai a termelés minden lépésében az együttélés döntő fontosságú feltételei

4.5.1 Ezeket úgy kell megfogalmazni, hogy az együttélés és gondosság céljai hosszú távon teljesíthetők, valamint a tudomány és technika folyamatosan fejlődő állásának megfelelően illeszthetők legyenek.

4.5.2 Az élelmiszer- és takarmány-előállítás közös piacainak, és a közösségi agrárrendtartás korlátozásainak valamint a versenyszabályok torzulásainak elkerülése érdekében a megfelelő szakmai eljárás szabályait a termesztés és feldolgozás eltérő feltételeinek rugalmas figyelembevételével közös, magas színvonalon kell harmonizálni, illetve meghatározni.

4.6 A vetőmagok jelölési és tisztasági előírásai döntő jelentőségűek az együttélés biztosítása szempontjából.

4.6.1 A vetőmagokban jelenlévő GMO jelölésére vonatkozó határértékek meghatározásakor ezért alapvetően a technikailag és gyakorlatilag legmagasabb elérhető pontossági és átláthatósági szintre kell törekedni. Bár a mintavételeknél már 0,01 %-os határérték is technikailag megbízhatóan kimutatható, a gyakorlatban az ésszerű léptékből és a mintavételek számából adódóan a teljes vetőmagmennyiségre vetített 0,1 %-os szint tűnik realizisztikusnak.

4.6.2 A GMO jelölési határértéket a genetikailag nem módosított vetőmagban a gyakorlati bizonyítási határ alapján kell meghatározni.

4.6.3 A mindenkori vetőmag-irányelvekben ezen felül szigorú tisztasági előírásokat (felső határértékeket) kell a genetikailag nem módosított vetőmagra vonatkozóan felállítani.

4.7 A Polgári jogi szavatossági előírásoknak az anyagi károk szabályozását hézagmentesen fedniük kell.

4.7.1 A GMO szaporodási képessége és az a tény, hogy a nem kívánt előfordulása az érintettek számára anyagi kárt okozhat, a polgári jogi szavatossági előírások megfelelő illesztését teszi szükségessé azokban a tagállamokban, melyekben e károk fedezését biztosítják.

4.7.2 A polgári jogi szavatossági előírásoknak biztosítaniuk kell, hogy az érintettek csak annyiban legyenek szavatosságra kötelezve, amennyire az esetleges károk elkerülésére képesek lehetnek. Egy GMO forgalomba hozatalával kapcsolatos megfelelő szakmai eljárásért és esetleges további előírások betartásáért a GMO alkalmazóinak kell felelniük. A károk fellépéséért, melyek a megfelelő szakmai eljárás ellenére következtek be, viszont a GMO forgalmazójának kell felelni. Ehhez adott esetben a szavatossági jog közösségi szabályozása szükséges.

4.7.3 A GMO forgalmazásából vagy az alkalmazásából adódó pénzügyi károk fedezését alapvetően biztosításból vagy hasonló szavatossági lehetőségből kell fedezni.

4.8 Az együttélés összköltségeit meg kell állapítani, minimalizálni és az okozói elv alapján el kell osztani.

4.8.1 Az Európai Bizottságnak átfogó és szisztematikus felmérést kell készítenie az együttélésből adódó költségekről, a piaci feltételek megváltozásáról, a mezőgazdaság és élelmiszeripar különböző ágazatait és üzemi formáit érő hatásokról – különös tekintettel a kis és középvállalkozásokra, a hagyományos mezőgazdaságra, beleértve a háztáji gazdálkodókat, a hagyományos élelmiszer-kisipart, a bio-mezőgazdasági és élelmiszeripart és a vetőmagelőállító és szaporító üzemeket. A foglalkoztatási helyzetet érő hatásokra is ki kell terjedniük.

4.8.2 Az Európai Bizottságnak ezen felül be kell mutatnia, hogy a szükséges együttélési intézkedéseknek és a termelőszközök és az áruáramlás szétválasztásának milyen hatásai vannak a közös agrárpolitika céljainak és reformjának elérésére. Különös tekintettel kell lenni eközben a vállalati struktúrák, illetve a helyi és regionális termelési, feldolgozási, származási és minőségbiztosítási programokra és azok jelölésére.

4.8.3 A Bizottságnak ezen felül ki kell fejtenie, hogy az együttélés többletköltségeit az okozói elv alapján hogyan lehet

fedezni és elosztani és milyen intézkedések szükségesek a géntechnológia nélküli élelmiszerek árait érő negatív hatások megbízható elkerülésére a közös belső piacon.

4.8.4 Egyes intézkedések viszonylagosságának megállapításakor a teljes termelési láncot érő hatásokat figyelembe kell venni.

4.9 Ajánlások a közösségi és nemzeti jogalkotáshoz

4.9.1 Az együttélés következő aspektusait európai szinten kell szabályozni:

- Jelölési előírások a GMO jelenlétére vonatkozóan genetikailag nem módosított vetőmagokban;
- Tisztasági előírások a genetikailag nem módosított vetőmagokra vonatkozóan a GMO véletlenszerű megjelenése esetén a fennálló vetőmag irányelvek alapján;
- A szükséges célok, eredmények, jogi keretfeltételek és minimum szabványok a megfelelő szakmai eljáráshoz GMO termesztése és a kiegészítő költségek finanszírozása terén, valamint
- A polgári jogi szavatosság mid a GMO alkalmazója mind pedig forgalmazója részéről az együttéléssel kapcsolatosan esetlegesen fellépő károkról.

4.9.2 Az együttélés következő aspektusait nemzeti és regionális szinten kell szabályozni:

- Specifikus lépések a GMO nem kívánt kereszteződése és terjedése elkerülése érdekében a mindenkori regionális feltételeknek megfelelően;
- Regionális előírások bizonyos GMO-k termesztéséhez a termesztés gazdaságossági felmérése és a termesztés regionális költség-haszon aránya illetve szükséges elkerülési lépések alapján; ezek bizonyos GMO-k termesztésének tiltását is magukban foglalhatják;
- A természetvédelmi területek védelmével kapcsolatos intézkedések a Fauna Flóra élettérre 92/43⁽¹⁾ és a Madárvédelemre 79/409⁽²⁾ vonatkozó irányelvek alapján, valamint egyéb ökológiaileg érzékeny területekre; valamint
- Intézkedések a regionális gazdasági és kultúrérdekek védelme érdekében.

⁽¹⁾ 92/43/EGK irányelv, melyet a Tanács 1992. május 21.-én hozott a természetes élettérrel és a szabadon élő állatok és növények fenntartásával kapcsolatosan L 206-os hivatali lap, 1992. július 22. 0007 – 0050 o.

⁽²⁾ 79/409/EGK irányelv, melyet a Tanács 1979. április 2.-án hozott a vadon élő madárfajták fenntartásával kapcsolatosan. L 103 sz. lap, 1979. április 25. 0001 – 0018. o.
http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=DE&numdoc=31992L0043&model=guicheti
http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=DE&numdoc=31979L0409&model=guicheti

5. Az együttélés gyakorlati és aktuális vonatkozásai

5.1 Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2004 júliusában meghallgatásra hívta az érintett termelési láncban résztvevő gyakorlati szakembereket, hogy ezáltal konkrét képet nyerjen a jelenlegi és a jövőbeni helyzetről. Ez, többek között, a következőket eredményezte:

5.2 A GMO-nak az egész termelési lánc mentén történő tesztelése és eredetének nyomon követése minden esetben tetemes pótköltségekkel jár. Egyszerű, minőségi tesztek manapság 100-150 euróba kerülnek, míg a differenciáltabb és mennyiségi tesztek ára 250 és 400 euró között mozog. Ekkor a tesztelés csupán egy meghatározott gén-szekvencia vizsgálatára korlátozódik. Az esetlegesen jelenlévő különböző GMO-k számának növekedésével, ennek megfelelően, nő a tesztek költsége is.

5.3 Az első olyan eset, amikor egy GMO-t egészségügyi megfontolásokból újra ki kellett vonni a forgalomból („Starlink” kukorica az Egyesült Államokban), eddig több, mint egy milliárd US dollár költséget okozott. Több, mint két évvel a Rückhol-rendeletek után még mindig nem sikerült a GMO-t teljes mértékben kivonni a forgalomból.

5.4 Mind a tesztek és az eredet nyomon követés költségeinek mértéke, mind az elosztása lényegében attól függ, vajon bizonyos termékek géntechnológiától való mentessége a piacon az általánosan elfogadott és betartott szabvány-e, amelytől csupán egyes esetekben térnek el, vagy pedig a termeszítőknek, feldolgozóknak és kereskedőknek minden egyes esetben bizonyítékot kell szolgáltatniuk a géntechnológiától való menteségről.

5.5 Egy GMO-nak a piacra dobása után alapvetően lehetlenné válik, hogy garantálhassuk, ez a GMO teljesen hiányzik más fajtákban. Mindazonáltal lehetséges, hogy az esetleges és technikailag elkerülhetetlen szennyeződést a mindenkorival a 0,1 %-os gyakorlatilag megbízhatóan kimutatható bizonyítási határérték-küszöb alatt tartásuk.

5.6 A vetőmag tisztántartása, mely által elkerülhető, hogy önkéntelenül is GMO vetőmaggal keveredjék, a vetőmag-termesztést számos további követelmény elé állítja. Minél alacsonyabban határozzák meg a küszöbértéket, annál magasabbak lesznek az elkerüléssel és az ellenőrzéssel járó költségek a vetőmag előállítása és szaporítása során.

5.7 Függetlenül a mindenkorin növény fajtájától, a vetőmaggal kapcsolatos géntechnológiától való mentesség megvalósítása csak jelentős térbeli távolság betartásával lehetséges az ültetés során, valamint a teljes különválasztás betartásával a további – előkészítő, csomagoló-és terjesztési – folyamatok során. Az ISO-szabványokat és a HACCP-jegyzőkönyvet (veszélyelemzés, kritikus ellenőrzési pontok), amelyek részben még változhatnak, ugyanúgy be kell tartani, mint a külső ellenőrzéseket.

5.8 Egy vezető nemzetközi vetőmagtermesztő látványosan bebizonyította, hogy szükséges követelmény a tisztasági garanciáknak a 0,1 %os bizonyítási határ alatt való tartása még az Egyesült Államokon belül is, ahol nagy mennyiségű GMO-t termesztnek, valamint azoknál a vállalatoknál, amelyek ugyanazonokon a területeken GMO vetőmagot is előkészítenek.

5.9 Jelenleg sem az EU-n belül, sem nemzetközi szinten nem léteznek a vetőmagtermesztésben kötelező gyakorlati határértékek és szabványok a géntechnológiai szennyeződésre vonatkozóan. A vetőmag ellenőrzése az EU tagállamaiban jelenleg eltérő szabályozás alatt áll. A szennyeződéssel szembeni hatósági fellépés is eltérő (0,1 % és 0,5 % közötti értékek alatti értékeket elfogadhatónak tartják).

5.10 Míg a vetőmag-előállítók jelenleg kifejezetten ódzkodnak attól, hogy garantálják termékeik géntechnológiától való teljes mentességét, addig Olaszországban sikerült a Coldiretti gazdaszövetkezet és a vezető vetőmag-előállítók között létrejött közvetlen tárgyalások révén, megfelelő és harmadik fél által ellenőrzött garanciákról egymással megegyezni. Ausztriában 2002 óta rendelet tiltja (utólagos mintavételnél 0,1 % fölötti) GMO-t tartalmazó vetőmagok bármiféle forgalomba hozatalát. A rendszeres ellenőrzések ellenére még egyetlen esetben sem állapítottak meg a rendeletbe ütköző cselekményt.

5.11 A vetőmag pótlólagos előállítási és szaporítási költsége, az ipari adatok alapján, 10 és 15 százalék között mozog.

5.12 Abban az esetben, amikor a GMO-t kereskedelmi úton indítják el egy adott régióban, a vetőmagnak géntechnológia nélküli szaporításánál kimutatható, hogy az ültetvényeket nagy felületű védett területeken művelik, ahogy különböző országokban már ma is így van különféle kultúrnövények esetében. Különösen nagy távolságokat kell tartani többek között a repcénél.

5.13 Számos piaci résztvevő, – kivételt képeznek ez alól a vetőmag-előállítók – úgy véli, hogy a vetőmagra vonatkozó szigorú tisztasági előírások betartása (a 0,1 %-os bizonyítási határnál jelölést kell alkalmazni) képezi annak döntő feltételét, hogy a jövőben létre lehessen hozni a genetikailag nem módosított termékeket.

5.14 A kukorica felvásárlásánál és feldolgozásánál a genetikailag nem módosított állapot 0,1 % alatt való tartásának biztosításához, ahogyan azt az élelmiszerek, a keményítő és háziállatok számára készült takarmány előállítói megkövetelik, már most tonnánként kerek 3 euró pótköltség keletkezik. Ezek a költségek a GMO nagy területen történő elvetésénél a mezőgazdaságban érezhetően megnövekedhetnek. Ehhez járulhat az a veszély, hogy – a termék mennyiségétől függően – 150 000 és 7,5 millió euró közötti összeget kitevő költséget jelent az az eset, amikor az el nem kerülhető szennyeződések a garantált toleranciaküszöb fölötti értéket érnek el.

5.15 A GMO és a GMO-mentes nyersanyagoknak egyetlen területen való párhuzamos felvásárlása gyakorlatilag nem kivitelezhető. Követelményként fogalmazható meg a vásárlás, raktározás, szárítás és szállítás teljes elkülönítése.

5.16 A felvásárló vállalatok és társulások már most is biztosítják termékeik géntechnológiától való mentességét a nekik szállító földművesekkel kötött megegyezések révén. Ekkor, többek között, pozitív listát készítenek az elfogadható és ellenőrzött elvetett vetőmagfajtákról, valamint hiánytalan ellenőrző rendszert hoznak létre az elvetéstől a szállításig és az átvételi ellenőrzésig.

5.17 A felvásárló társulások szemszögéből nézve, azon rendszerek létrehozása, melyek biztosítani tudják a géntechnológiától való mentességet az ügyfelek által elfogadott jelenlegi határértékek alatt, csak a géntechnológiától mentes és GMO-ültetvények közötti regionális elkülönítés révén lehetséges. Az elvetés ilyenfajta irányításának költségei 150-250 eurót tesznek ki hektáronként. Az elkülönített szállítás és raktározás járulékos költségei mintegy 10-20 eurót tesznek ki tonnánként.

5.18 Megfelelő IP (Identity preservation – azonosító biztosítása) és a minőségbiztosító rendszerek léteznek a feldolgozásnál is, például a malmok. Ezeknek az ügyfelei jelenleg 0,1 % és maximum 0,5 % közötti tisztasági garanciát várnak el. Minden szállítmányt a szabványoknak megfelelő PCR-próbáknak és eredet-próbáknak vetnek alá. Ezen túlmenően meghallgatják a szállítókat, akiktől általában bizonylatot kérnek arról, hogy kizárólag géntechnológiától mentes árut vásárolnak és dolgoznak fel. A szállításnál lehetőleg igyekeznek azokat a kritikus helyeket elkerülni, ahol keveredés vagy szennyeződés előfordulhat, például a szállítási vagy kikötői raktárakat, amelyekben GMO árut is átrakodnak.

5.19 A malmok tisztántartásának költségei a kukorica esetében jelenleg 2,50 euróra becsülhetők a szállítók által követelt pótdíjakat (lásd fent) kiegészítve. Mivel ezek a költségek csupán azokra az árakra hárulnak, amelyek számára követelmény a megfelelő garancia, ugyanakkor az összes feldolgozott árumennyiségre vonatkoznak, így a géntechnológiától mentes végtermékek esetében e költségek sokkal magasabbak (a kukoricadara például a feldolgozott árunak csupán 50 %-át teszi ki), így a többletköltségek (2,50 + 3,00 = 5,50 euró) itt a kukoricadara esetében tonnánként 11 euróval jelentenek többet. A nem elkerülhető szennyeződés és az ügyfélnek a garantált tisztaságon felül szállított áru esetében, a kockázat az áru mennyiségétől, illetve ezeknek a nyersanyagoknak a további feldolgozásától függően, a kétszámjegyű milliós összeg körül mozoghat. A kockázat elleni biztosítás jelenleg nem lehetséges.

5.20 A feldolgozó előrelátó politikája következtében esetleg egész területek, ahol a GMO ültetvények alapján a szenny-

yeződés nagyobb veszélye áll fenn, ki vannak zárva a vásárlásból, miközben nem veszik tekintetbe ebben a régióban az egyes részek valóságos szennyezettségét. A géntechnológiával módosított búza pusztá teszt-ültetvénye azt eredményezte az egyik német szövetségi tartományban, hogy a legnagyobb német malomipari csoport erről a környékről már nem gyűjt be búzát.

5.21 Az EU legtöbb nagy magánkereskedő vállalkozóinak és a márkás áruk előállítóinak politikája, miszerint garantálják, hogy áruik számára alapjában véve lemondanak a GMO-ról, vezetett az utóbbi években olyan átfogó, minőségbiztosító rendszerek felállításához, amelyekbe az egyes vállalkozók évente kétszámjegyű milliós hozzájárulást investálnak. E rendszerek tartalmazzák mind a szállítók részére biztosított hiánytalan dokumentációs és kivizsgáló rendszert, mind pedig a kínált termékek rendszeres szűrőpróbáját. Ezeket a járulékos költségeket általában nem hárítják tovább az ügyfelekre. Eddig még nem végeztek rendszeres mennyiségi meghatározást egyes termékekre vagy termékcsoportokra vonatkozóan.

5.22 Regionális szempontból a GMO és a nem-GMO ültetvények egymás melletti létezésének feltételei nagyon eltérőek. Különösen a kisebb parcellákra tagozódó mezőgazdasággal rendelkező régiókban, úgy tűnik, a párhuzamos ültetvények egy régió belül gyakorlatilag kivitelezhetetlenek. Az ültetvények nyilvántartásában igazolhatóan kimutatható például, hogy Olaszországban a mezőgazdasági termőterületek 90 %-a nem képes „az egymás melletti létezésre”. Ehhez még tekintetbe kell azt is venni, hogy a különválasztással, az ellenőrzéssel és az ültetés tervezésével kapcsolatos technikailag költséges intézkedések rendszerint éppen a kis és mellékágazatokban dolgozó gazdákat sújtják követelményeikkel. Ez érvényes a mezőgazdasági termékek regionális kézi feldolgozására is.

5.23 A regionális minőségi márkák és az eredetre vonatkozó garanciák, melyek egyre fontosabb szerepet játszanak a magas áron értékesített minőségi termékek piacra vitelében, eddig alapvetően lemondtak a GMO alkalmazásáról. Mind ezen termékek valóságos előállítási költségei, mind pedig e termékek „arculata” tekintetében, a GMO alkalmazása adott régiókban, ahonnan e termékek származnak, igen hátrányosan hatott volna. Ez az egyik oka annak, hogy Európa több régiója időközben géntechnológiától mentes zónává nyilvánította magát, habár ehhez a törvényi alapok mindeztidáig igen vitattak. Az a lehetőség, hogy az egyes gazdák a GMO-nak – az európai jog garantálta – telepítése által számos szomszédnak és vállalkozónak egy régió belül komoly pótköltségeket okozhatnak, illetve veszélyeket válthatnak ki, az érintettek számára különösen nyomasztónak és a társadalmi békét veszélyeztetőnek tűnik.

5.24 Különleges gondot okoz mind a regionális hatóságoknak, mind a gazdák szövetségeinek és a feldolgozóknak az a lehetőség, hogy a jövőbeni GMO-fajtákat, másképpen, mint a jelenlegieket, egészségügyi okokból is (például az úgynevezett gyógyszerkéimiai fajtákat) hermetikusan el kell majd választani az élelmiszer-és takarmánygyártástól, ami az Egyesült Államokban már ma is hatalmas problémákhoz és bizonytalansághoz vezetett.

5.25 Az EU egyes tagállamaiban vagy már meghozták az egymás mellett létezését szabályozó törvényt, vagy már lezárták az erről szóló törvényhozási eljárást. Jelenleg nagyon

különböző jogi és eljárásbeli konstrukciók léteznek az egyes országokban. Az eltérések nem a regionális különbségekből fakadnak. Már most előrelátható, hogy harmonizációra van szükség az egymás mellett létezés biztosításához.

5.26 Az EU-n belül kinyilvánított politikai akarat támogatja a GMO-val és nélküle történő telepítési eljárások egymás mellett létezését, illetve a GMO-mentes táplálkozás lehetőségét. Ha kiderül, hogy ezt a célt az eddigi jogi rendszeren belül nem lehet megvalósítani, úgy mind a fogyasztók, mind a gazdák és más ebben részt vevő gazdasági szereplők érdekében idejében módosítani kell az idevágó rendeleteket és irányelveket.

Brüsszel, 2004. december 16.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Anne-Marie SIGMUND

FÜGGELÉK

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleményéhez

A következő módosító indítványok nem kerültek elfogadásra, de a szavazatok legalább negyedét megkapták:

3.5.10. pont

A pont törlése.

Indokolás

Abból kiindulva, hogy a kiindulási anyagok határértékeinek megállapításakor számításba vették a szomszédos területek növényeivel való kereszteződést, valamint abból kiindulva, hogy az együttélési előírások számításba veszik a véletlen szennyeződést, az ebben a pontban kifejezett félelem alaptalan.

A szavazás eredménye:

Igen: 25

Nem: 55

Tartózkodás: 10

4.2.1. pont

A pont törlése.

Indokolás

A GMO-k piaci megjelenésének engedélyezésekor minden olyan aspektust megvizsgálunk, amely negatív hatást gyakorolhat az emberek és az állatok egészségére, valamint a környezetre. Semmi alapja sincs annak, hogy itt is hivatkozzunk a gondosság elvére. A 100 százalékos tisztaságot sohasem lehet garantálni, és nem is realiztikus.

A szavazás eredménye:

Igen: 22

Nem: 60

Tartózkodás: 5
